

Lempäälä Keskustan alueen muinaisjäännösinventointi 2009

**Hannu Poutiainen
Timo Jussila**

Kustantaja: Lempäälän kunta

Sisältö:

Perustiedot	2
Inventointi	3
Ilmakuva	3
Yleiskartta	4
Vanha asutus	4
Muinaisjäännös	6
LEMPÄÄLÄ 9 LEMPOINEN.....	6
Havainnot	6

Kansikuva: Myllyrannan niemekkeessä oleva vanhan myllyn paikka

Perustiedot

Alue: Keskustan alue (ks. kartat).

Tarkoitus: Tarkistaa kattavasti onko alueella muinaisjäännöksiä.

Tavoite: Alueen kattava tarkastus, täyttää rakennus- ja maankäyttölain (9§) vaatimus riittävästä tutkimuksista.

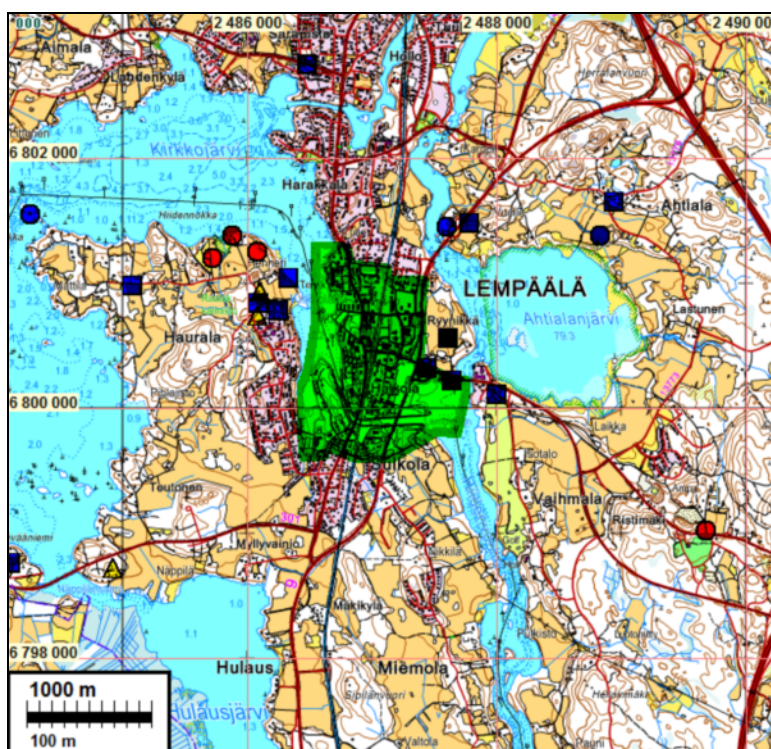
Työaika: Kenttätyöaika: 10.9. ja 23.10.2009.

Kustantaja: Lempäälän kunta

Tekijät: Mikroliitti Oy, Maastotyö Hannu Poutianen, Raportti ja valmistelu T Jussila.

Aiemmat tutkimukset: - Lempoisten kalmiston alueella useita tutkimuksia, mm. kaivaus 1971 Lehtosalo-Hilander, inventointi 1994 Sipilä, Maakalan alueen inventointi 2006 Jussila.

Tulokset: Alueelta tunnetaan ennestään Lempoisten kalmistoalue, sekä heti alueen länsipuolella Mottisen muinaisjäännösalue. Tutkimusalueella ei havaittu muinaisjäännöksiä, eikä säilyneitä arkeologisia jäänteitä varhaisemmasta hist. ajan asutuksesta. Alueella havaittiin erilaisia ja suht. nuoria hist. ajan rakenteiden jäänteitä joita ei katsottu muinaisjäännöksiksi.

Tutkimusalue vihreällä.

Inventointi

Inventointi suoritettiin syyskuun 10. pv 2009. Lokakuussa paikalla tehtiin vielä lyhyt täydennystarkastus. Alueen vähäiset rakentamattomat alat ja alueet tutkittiin kattavasti. Laajin rakentamaton alue on Kirkkolahden eteläpuolen metsäinen mäki-alue kanavan länsipuolella. Alueen kaakkoisosassa, Tampereentien liittymän lounaispuoleinen alue näyttää kartalta katsottuna eheältä mutta on käytännössä lähes täysin myllätty. Ydinkeskustan aluetta tarkastettiin kurssorisesti – alue rakennettua ja muun tavoin arkeologin näkökulmasta täysin myllätty. Maakalan alue on tutkittu tarkoin keokuopituksella v. 2006. Maakalan talotontti on sijainnut nykyisen päärakennuksen kohdalla, tutkimusalueen ulkopuolella. Alueen eteläosassa sijaitseva Lempäälän kanava on rakennettu vuosina 1867-74. Sen maamassoja on levitetty kanavan ympärille. Alueen kaakkoispuolen, ranta on vanhaa vesijättöä, joka on tullut kuiville 1850 luvulla Kuokkalankosken perkausten jälkeen. 1800-1900 luvun järvenlaskuja edeltänyt ranta on ollut n. 81-82 m korkeudella

Porvoossa 17.11.09

Timo Jussila

Lähteet:

Arajärvi Kirsti 1959: Lempäälän historia.

Jussila T 2006: Lempäälän Sulkolan-Maakalan asemakaava- ja asemakaavan muutosalueen muinaisjäännösinventointi. Raportti.

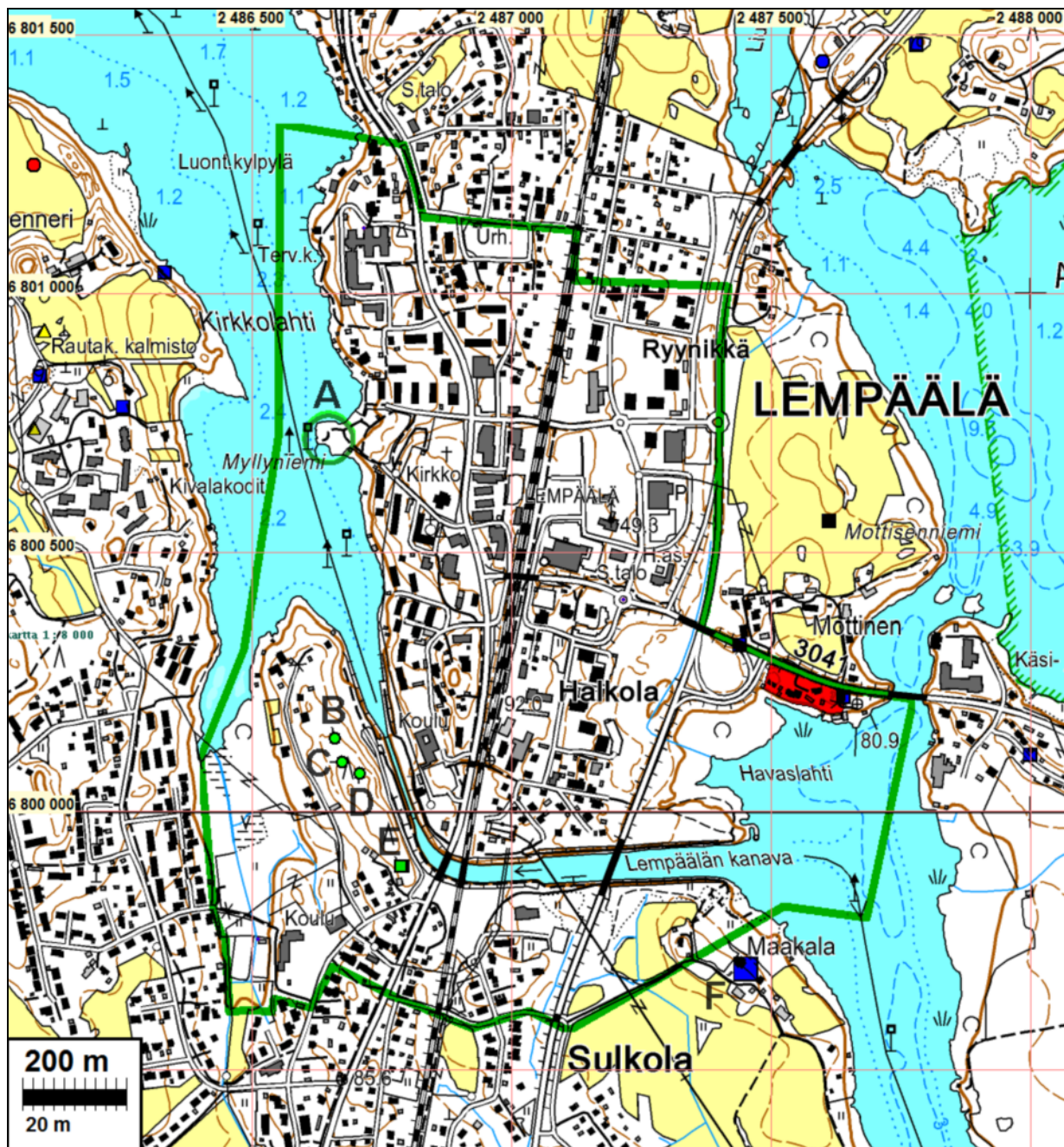
Teivas Eija 2006: Teiden varsilla ja vesireiteillä. Lempäälän kulttuuriympäristöohjelma. Lempäälän kunta.

Ilmakuva

Kuva: Lempäälän kunta

Yleiskartta

Havaintopaikat: A – Myllyniemi, B – kuoppa, C – louhoskuoppa, D – kuoppa, E – talon perusta, F – Maakalan (Heikkilä) vanha talotontti. Lempoisten kalmiston suojeltu osa punaisella, sen länsiosa tutkittu ja tuhoutunut tien teossa.

Vanha asutus

Alueetta tarkemmin kuvaavia vanhoja karttoja ei arkistosta löydetty, joten Lempoisten kylätonttia ei paikannettu. Käytettävissä olevien lähteiden mukaan se on kuitenkin sijainnut keskustan rakennetulla alueella, eikä siitä muinaisjännökseksi havaintojemme mukaan ole sijoittuisipa se miten tahansa nykyisen keskustan alueelle. Vanha Lempoisten kylätontti on ns. Kuninkaankartan (1700-l lopulta) mukaan sijainnut kirkon etelä-koillispuolella (ote seur. sivulla).

Alla: ote ns. senaatinkartasta 1800-1900 luvun taitteesta

Lempäälän keskustaa idästä 1930-luvulla. Kirkko takana vas. Kuva: Lempäälän kunta.

Muinaisjäännös

LEMPÄÄLÄ 9 LEMPOINEN

Ajoitus: rautakautinen
Laji: hautaus: ruumishauta

Kartta: 2123 07 LEMPÄÄLÄ x: 6800 25 y: 2487 53 z: 80
p: 6804 51 i: 3326 83

Tutk: 1917 Alfred Hackman kartoitus, 1940 Ville Luho inventointi, 1962 Anna-Liisa Hirvi-luoto tarkastus, 1971 Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilander kaivaus, 1994 Marja Sipilä inventointi

Kuvaus: Kalmisto, josta on todettu sekä ruumis- että polttohautoja sijaitsee Turun - Tampereen -tien ja Valkeakoskentien liittymässä, niemen eteläosassa pihamaalla ja puutarhassa. Kalmistoa on ollut koko alueella koordinaattipisteiden välillä. Vuonna 1917 Valkeakoskelle johtavaa tietä tehtäessä havaittiin ruumiskalmistoon viittaavia löytöjä. Vuoden 1971 kaivausten yhteydessä alueelta todettiin myös polttokalmisto. Liittymän alueella on suoritettu massiivisia maansiirtotöitä, eikä alkuperäistä maanpintaa ole enää jäljellä. Kalmiston jatkuminen itään Lempäälä-Valkeakoski -tien suuntaisesti on mahdollista. Kalmistosta saattaa olla koskematon alue jäljellä itäpäässä tonteilla RN:ot 4:10, 1:229 ja erityisesti pienellä kummalla tontilla 3:15.

Kalmistoaluetta pihamaalla alueen keskiosassa.

Havaintoja

Alueen lounaisosassa, kanavan länsipuolella olevalla mäellä havaittiin maakuoppia joiden funktio on epäselvä (ks. maastokartta s. 4). Niitä ei katsottu muinaisjäännöksi.

A: Myllyrakennuksen paikka. Paikalla ollut vielä 30-luvulla rakennus joka sittemmin puretti. Nyt puistossa näkyvissä kiviperustuksen jäänteitä. x 6800731 y 2486655.

Kuva: Lempäälän kunta. Rakennus vasemmalla rannassa jossa piippu. Alla sen jäänteet.

B: Maakuoppa 3 x 3 x 0.5 m, x 6800141 y 2486660, p 6804446 i 3325960.

C: maakuoppaa, louhoskuoppa, kalliossa kiviporan jälkiä, 10 x 6 x 1 m.

D: maakuoppa, 3 x 1.5 x 0.5 m.

E: rakennuksenperustus, betoniperustus ja kivijalan jäännös. x 6799892 y 2486790, p 6804191 i 3326079.

Rakennuksen pohja koko n. 4x4 m. Valettu betonisokkeli, eteläpäässä yhteinäinen pohjoispuolella vain kulmissa, Sokkeli yhdistetty leveällä kulmaraudoituksella, Sokkelin keskiosa täytetty noin pään kokoisilla kivillä. Myös kehikon ympärillä jonkin verran kiviä. Ei ilmeisesti rakennuksen vaan kenties nostokurjen tms. perusta, joka liittyy paikalla olevaan sorakuoppaan.

Edellisen vieressä:

Ilmeisesti kivijalan osa/katkelma. Pituus 4 m, leveys 1 m, kork. 0.5 m. Pienehköistä luonnonkivistä huolellisesti kylmäladottu. Kiveyksen vieressä olevassa kuopanteessa sekalaista rojua: pulloja, ruostuneita tölkkejä, kukkaruukku, kenkiä. Mahdollisesti sorakuoppaa edeltänyt puretun resentin rakennuksen jäännös.

**Lempäälä
Keskustan alueen
muinaisjäännösinventoinnin
v. 2009
raportin täydennys
2010**

Timo Jussila

Kustantaja: Mikrolitti Oy

Sisältö:

Johdanto	2
Täydennys.....	2
Täsmennys alueella havaituista kuopista.....	3
Sotatoimialueista	3
Täsmennys talonpohjista	3
Vanhoista kartoista.....	3

Johdanto

Mikroliitti Oy suoritti Lempäälän keskustan alueen muinaisjäännösinventoinnin syksyllä 2009. Raportti 17.11.2009. Pirkanmaan maakunta museo vaati Lempäälän kunnalle marraskuussa 2010 antamassaan lausunnossa inventointiraportin täydentämistä (alla ote lausunnosta):

”... Kaavaan liittyvän muinaisjäännösinventoinnin raportin mukaan (Mikroliitti Oy 2009) kaava-alueen länsiosassa on todettu useita historiallisen ajan rakenteiden jäännöksiä, joita ei katsottu raportissa kiinteiksi muinaisjäännöksiksi; myöskään niiden mahdolliseen huomioonottamiseen kaavassa muina suojeltavina kohteina tai rakenteina (s-merkintä) ei otettu raportissa kantaa. Kuitenkaan kohteen suojeluarvoa ei voi tällä hetkellä määrittää ja sen merkintä-tapaa ei voi pitää perusteltuna.

Lempäälän kanavan länsipuolella todettujen historiallisen ajan rakenteiden raporttitiedot ovat myös puutteellisia, eikä kohteiden suojeluarvoa voida siten määrittää. Kanavan länsipuoleisella harjanteella olevien maakuoppien kuvaukset puuttuvat, arvioita niiden iästä ja alkuperästä ei ole esitetty, paikan historiaa koskevia vanhoja karttoja tai muita historiallisia lähteitä ei ole analysoitu. Maakuntamuseo on alkuvuonna 2010 saanut alueella olevista kaivannoista yleisöilmoituksen, jonka mukaan ne saattavat liittyä vuoden 1918 taisteluihin. Tämän tyyppisten kohteiden tulkinnassa onkin syytä ottaa huomioon myös mahdollinen sotahistoriallinen näkökulma ja arvioida mahdollisten perimätietojen paik-kansapitävyys. Inventoinnissa on myös mahdollista rajata historiallisten lähteiden perusteella sellaisia sotatoimiin liittyviä muinaisjäännösalueita, joilla ei ole maanpäällisiä tai -alaisia kiinteitä rakenteita.

Saman harjanteen kaakkoispäässä on inventoinnissa todettu mm. historiallisen ajan kivijalan jäännös. Myös sitä koskeva inventointiraportin osa on puutteellinen.

Inventoinnissa ei ole käytetty ollenkaan v. 1782-1783 isojakokarttaa, jotka ovat keskeisiä arkistolähteitä historiallisen ajan muinaisjäännöksiä inventoitaessa. Historiallisen kartta-aineiston käyttö kyseisessä inventoinnissa oli raportista päätellen muutenkin liian niukkaa.

Edellä todetun vuoksi maakuntamuseo katsoo, että arkeologista inventointiraporttia tulee täydentää puutteellisiksi todetuilta osin, minkä jälkeen raportissa mainittujen historiallisen ajan rakenteiden suojeluarvo sekä kaavaan merkitsemisen tarve ja tapa voidaan määrittää.”

Täydennämme ja täsmennämme v. 2009 raporttiamme tässä Lempäälän kunnan pyynnöstä, saatuamme heiltä tiedon em. lausunnosta. Uusia maastotarkistuksia ei ole toimestamme tehty.

Täydennys

Raportissamme olemme todenneet että Haljasmäen alueella, Lempäälän kanavan länsipuolella ei havaittu muinaisjäännöksiä. Alueella ei ole mielestämme muinaisjäännöksiä. Alueella emme havainneet muinaisjäännökseksi tulkittavia jäänteitä tai rakenteita. Emme havainneet alueella ampumakuopiksi tulkittavia jäänteitä. Keskustan alueella ei tutkimuksemme perusteella siis ole tiedossamme muinaisjäännöksiä muualla kuin missä olemme raportissa todenneet. Haljasmäen alueella ei havaintojemme mukaan ole SM –kohteita tai sellaisia kohteita joita olisi syytä mielestämme muinaisjäännökseen viitaten suojella. Tietoomme ei ole tullut sellaista uutta tietoa joka v. 2009 raportissa esitettyä tutkimustulostamme muuttaisi.

Täsmennys alueella havaituista kuopista

Kuten raportissamme v. 2009 totesimme, Haljasmäen alueella havaittiin kuoppia, joita pidämme nykyaikaisina kuoppina, joiden funktiosta ei ole tietoa, mutta tulkitsimme niiden olevan maanottokuoppia. Kuopissa ei ole mitään sellaisia rakenteellisia tms. piirteitä joiden perusteella niitä voisi tulkita muinaisjäännöksi, ampumakuopiksi tms. Kuoppien luonne ja nykyaikaisuus tulee hyvin esille raportin valokuviissa. Kuopat ovat sellaisia, joita yleisesti esiintyy kaupunkien ja taajamien joutomailla ja liepeillä, samoin maaseudulla asutuksen liepeillä, joskus kauempanakin asutuksesta. Lempäälän kunnasta saamamme tiedon mukaan jotkut alueen asukkaat pitävät kuoppia v. 1918 ampumakuoppina, osa pitää niitä maanottokuoppina.

Mielestämme kyseessä ei siis ole SM kohteet koska minkäänlaisia todisteita näiden muinaisjäännöksellisyydestä ei ole, vaan pikemminkin havainnot viittaavat moderniin ns. ”tavalliseen kuoppaan”.

Sotatoimialueista

Mikä on sellainen (sisällissodan aikainen) sotatoimissa käytetty alue joka voidaan rajata inventoinnissa muinaisjäännökseksi, on meille epäselvää, emmekä ota siihen kantaa.

Täsmennys talonpohjista

Alueella havaittujen nykyaikaisten rakennusten pohjien esittäminen raportissa oli virhe, jota syvästi pahoitlemme, koska se näyttää aiheuttaneen hämminkiä. Kyseessä oli kuriositeetit joiden tarkoituksena oli vain todeta, että sellaisiakin tällä vielä muutoin rakentamattomalla ja metsäisellä, sorakuoppien runtelemalla ja osin läjitysmaan peittämällä pienellä alueella on, minkä tarkkaavainen lukija ehkä huomaakin. Kyseessä ovat todellakin, kuten raportissa totesimme sanoin ja kuvin, nykyajan jäänteet, ehkä 1940-1960 -luvulta. Jos talonpohjat olisivatkin sataa vuotta vanhempia, ei sellaisia yksittäistalojen jäänteitä yleensä ole pidetty missään muinaisjäännöksenä. Kyseessä ei siis ole SM kohde.

Erilaisia nykyajan rakennusten jäänteitä on myös taajama-alueella, mutta niitä ei muinaisjäännösinventoinnissa otettu huomioon. Haluamme tämentää, että v. 2009 raportissamme kyseessä oli muinaisjäännösinventointi.

Vanhoista kartoista

Kuten raportissamme todettiin ei aluetta kuvaavia, yksityiskohtaisempia karttoja, kuten 1600-luvun maakirjakarttoja tai 1700-luvun tai 1800-luvun alun isojaon toimituskarttoja ei Kansallisarkistosta löytynyt. Siis täsmennyksenä: aluetta kuvaavia 1782-1783 karttoja ei analysoitu kun sellaisia emme löytäneet. Tämän totesin myös suullisesti Pirkanmaan maakuntamuseon tutkijalle, hra Adelille keuhäällä 2010. Inventoinnissa käytettiin kaikkia saatavissa olevia, aluetta kuvaavia historiallisia karttoja.

Porvoossa 23.11.2010

Timo Jussila